

Nr 12.

Ankom till riksdagens kansli den 25 maj 1919 kl. 10 f. m.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 12 i anledning av dels herr Sundlings motion, nr 284, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utsträckning av området för avgiftsfria telefonsamtal mellan abonnenter i Stockholm och dess omnejd m. m. och dels herr Perssons i Fritorp motion, nr 203, om skrivelse till till Kungl. Maj:t angående utredning om i vilken omfattning telegrafverket borde bestrida kostnader för lokal och betjäning vid mindre telefonväxelstationer samt vidtagande av härav föranledda åtgärder.

Närvarande: Herrar Eriksson i Stockholm, Björklund, Jensen, Edberg, Wahlstedt och Olsson i Kollungeröd.

Uti en inom andra kammaren väckt motion, nr 284, har herr *Sundling* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att åtgärder vidtoges för taxeområdenas omläggning, så att avgiftsfria telefonsamtal utsträcktes 35 kilometer kring Stockholm samt att erforderliga ändringar skedde i telefonreglementet och allmänna villkor för abonnement å rikstelefon, så att allmänhetens önskemål och intresse bättre iakttoges.

Herr *Persson* i Fritorp har uti ovan omförmälda av honom väckta motion yrkat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, i vad omfattning telegrafverket borde bestrida kostnaden för

lokal och betjäning vid växelstationer med mindre än 50 abonnenter samt därefter vidtagna de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Ifråga om motiveringen för motionärernas yrkanden hänvisar utskottet till motionerna.

Kungl. telegrafverket har över motionerna avgivit utlåtanden, vilka äro härvid fogade som bilagor.

Utskottet.

Båda de spörsmål, som innefattas uti förevarande motioner, hava tidigare varit föremål för riksdagens prövning.

Sedan det av Kungl. Maj:t den 29 november 1915 fastställda telefonreglementet den 1 januari 1916 trätt i kraft, väcktes vid 1916 års riksdag åtskilliga motioner i ämnet. Samtliga dessa motioner behandlades av andra kammarens tredje tillfälliga utskott, som däröver avgav gemensamt utlåtande (nr 8).

Uti nämnda utlåtande, vartill utskottet tillåter sig att i detta sammanhang hänvisa, var 1916 års utskott framför allt i tillfälle att taga ställning till den mångfald av önskemål ifråga om frisantalsrättens utsträckning (taxeområdena), vartill det nya telefonreglementet gav anledning.

Den uppfattning, varåt 1916 års utskott gav uttryck, var i huvudsak följande. Utskottet erkände den stora svårighet, som en indelning i frisantalsområden av beskaffenhet att ställa alla till lags erbjöde. Samtidigt ville utskottet vitsorda, att frisantalsområden vore önskvärda, varjämte utskottet erkände, att det funne den synpunkt, telegrafstyrelsen anlagt, eller att samtalsområdenas geografiska utsträckning borde röna inflytande av antalet inom området befintliga abonnenter, riktig. Klassificeringen av abonnementen hade företagits uteslutande med hänsyn till det olika antal samtal, som till abonnenten förmedlades, varigenom bevarats möjligheten att åt den mindre bemedlade befolkningen å orter med tätare folkmängd bevara tillgång till telefon. Men att från denna vid fastställande av abonnementsavgifterna principiellt intagna ståndpunkt sluta därtill, att en liknande princip borde tillämpas även vid frisantalsområdenas avgränsning, ansåge utskottet ej riktigt. I synnerhet i ett land som vårt med dess utomordentligt starkt växlande folktäthet och där kolonisationsspörsmålet vore av stor betydelse, bleve det till en angelägenhet av den allra största vikt, att kommunikationsmedlen anordnades till förmån och icke till nackdel för de mindre odlade trakterna. Skulle telefonen så anordnas, att åt frisantalsområdena gäves samma geografiska utsträckning över hela landet, skulle uppenbarligen de

tätt bebyggda samhällena erhålla oproportionerligt stor valuta för sin abonnementsavgift i förhållande till abonnenten i de glest bebyggda trakterna.

Under hänvisning till utskottets sålunda uttalade uppfattning förklarade 1916 års utskott sig icke kunna biträda den kritik, som från vissa av landets tätast befolkade områden riktats emot den nya taxeområdesindelningen i den mån frisantalskretsarna inom förstnämnda områden minskats. Däremot fann utskottet, att befogade anmärkningar kunde framställas emot de nya taxeområden, som genom den nya indelningen här och var inskjutits mellan förutvarande centralstationer, särskilt då dessa nya områden vore belägna inom mindre tätt bebyggda delar av landet. Utskottet uttalade en önskan, att dylika taxeområden måtte i största möjliga mån försvinna, och till dem anslutna växelstationer fördelas till sina gamla huvudorter, men anförde utskottet därvid, att detta skedde med full vetskap om, att förändring i sådant avseende icke kunde företagas, förrän erfarenhet vunnits om den dåvarande indelningens ekonomiska verkningar och antagligen icke utan att ökade inkomster på annat sätt avvunnes telefontrafiken. Om därför icke omedelbart kunde företagas en omreglering i större utsträckning, finge detta dock enligt utskottets förmenande icke utgöra hinder för att, under väntetiden på en dylik omändring, företaga enstaka överflyttningar av växelstationer från det ena till det andra taxeområdet, när vägande skäl härför kunde anföras. Det vore om en dylik förnyad granskning av taxeområdena, som utskottet i första hand hemställde, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla att få utförd.

1916 års utskott hemställde bl. a., att Kungl. Maj:t täcktes låta landets indelning i telefontaxeområden undergå en förnyad granskning samt med ledning härav vidtaga ändringar beträffande sådana taxeområden, varest yppade missförhållanden vore särskilt framträdande och erforderliga ändringar borde kunna utan gripande rubbning av gällande telefonreglementes allmänna grunder vidtagas.

Berörda hemställan bifölls av andra kammaren, men till följd av första kammarens sedermera intagna ståndpunkt, vilken andra kammaren vid förnyad behandling av ärendet icke fann sig kunna biträda, förföll densamma.

Av ovan återgivna framställning framgår emellertid, att vid den granskning, som inom andra kammaren år 1916 förekom av gällande taxeområdesindelning, nämnda kammare icke fann sig föranlåten att framställa någon som helst anmärkning i princip emot grunderna för berörda indelning. Och det torde böra i detta sammanhang, i anledning av herr Sundlings motion, betonas, att i den mån under omförmälda granskning erinringar

mot taxeområdesindelningen förekommo, dessa voro grundade å tillsynskomna livliga önskningsar att bereda största möjliga utvecklingsmöjligheter för telefonväsendet i glest befolkade bygder. Uti sitt nu i anledning av herr Sundlings motion avgivna utlåtande har telegrafstyrelsen bl. a. anfört följande:

»Stationernas indelning i taxeområden har, såsom ovan framhållits, verkställts i ett sammanhang och efter vissa enhetliga principer. Att med vederbörligt tillgodoseende av den ekonomiska bärighetssynpunkten åstadkomma den största möjliga likformighet mellan frisamtalsområdena har varit grundtanken i detta arbete. Den nuvarande taxeområdesindelningen måste därför betraktas såsom ett organiskt helt, vilket icke kan i någon avsevärd mån rubbas i sina detaljer, utan att likformigheten, på vilken hela systemet vilar, förryckes och undantagsförmåner ånyo uppstå.»

Härefter har telegrafstyrelsen framhållit, att den av motionären begärda förändring i taxeområdesindelningen skulle medföra, att fyra taxeområden, nämligen Dalarö, Södertälje, Märsta och Ljusterö skulle bliva berövade en så betydande del av sitt abonnentantal, att de antingen måste upphöra, i vilket fall deras återstående stationer väl komme att införlivas med de närliggande taxeområdena, eller ock beredas ersättning för sina förluster genom avsöndring från samma områden. Det förra alternativet skulle enligt styrelsens mening betyda en markerad återgång till de förhållanden, vilka man med taxeområdesindelningen avsett att upphäva, och det senare alternativet skulle givetvis i sin tur frambringa nya gränsregleringar till förmån för de taxeområden, från vilka kompensationsområdena tagits och så vidare, till dess ny jämvikt på ett eller annat sätt uppnåtts.

Häri genom skulle dock den naturliga avgränsningen taxeområdena emellan upphöra och nya anledningar till missnöje och klagomål förr eller senare uppstå. Det vore för övrigt utan vidare tydligt, att uppkonstruerandet av ett taxeområde av den omfattning och form, som motionären föreslagit, därvid hänsyn tagits endast till geografiska mått, måste stå i strid med de principer, som hittills tillämpats för taxeområdesindelningen och hota att genom sina oundvikliga konsekvenser på andra håll sönderbryta hela systemet.

Då utskottet i huvudsak ansluter sig till de synpunkter, vilka, på sätt ovan angivits, kommit till uttryck uti 1916 års utskotts av andra kammaren godkända utlåtande, kan utskottet icke undgå att finna, att telegrafstyrelsen anfört avgörande skäl emot ett bifall till herr Sundlings förvarande hemställan.

Vad särskilt angår det i herr Sundlings motion uttalade önskemål i

avseende å taxeområdesindelningen, torde utskottet få framhålla, att 1916 års utskott och andra kammaren nämnda år, från ovan angivna principiella utgångspunkter, påpekat just den möjlighet till betydande inkomstökning för telegrafverket, som gäves genom tillämpning inom Stockholmsrayongen av det för det övriga Sverige nu gällande reglementet. Det anmärktes, att inom nämnda rayong — området inom 7 mil från Stockholms stortorg — vid slutet av 1915 funnos 32,397 abonnenter, det vill säga ungefär en tredjedel av det sammanlagda antalet abonnenter inom hela det övriga Sverige. Telegrafverkets inkomst per apparat inom Stockholm var 1913 4 kronor 18 öre, under det att medeltalet för hela riket var 17 kronor 9 öre. På grund av konkurrensen med det enskilda telefonbolaget i Stockholm hade, anförde utskottet vidare, den oförligheten inträffat, att för åstadkommande av önskvärd räntabilitet av telegrafverket det övriga, delvis glest befolkade landet måst ikläda sig drygare kostnader för telefon än huvudstaden. Utskottet ansåge det därför kunna ifrågasättas, huruvida detta tillstånd lämpligen borde få fortfara, tills Stockholmstelefonens koncessionstid utlöpte eller rimlig överenskommelse kunde träffas med det enskilda bolaget.

Tidigare än vad 1916 års utskott torde hava kunnat vänta, har genom statens övertagande av det enskilda telefontätet i Stockholmstrakten undanröjts det av nämnda utskott anförda hinder för en rationell tillämpning av de ekonomiska principer, som vunnit utskottets och andra kammarens gillande. Och då telegrafverket nu torde stå i begrepp att utnyttja de sålunda förbättrade förhållandena, samt ett dylikt utnyttjande väl torde hava varit av statsmakterna avsett vid telefonköpets avslutande, lär, enligt utskottets förmenande, även av nu angivna skäl få anses utslutet, att riksdagen skulle kunna förorda den av herr Sundling föreslagna taxeområdesregleringen.

Beträffande de i herr Sundlings motion i övrigt framförda erinringar med avseende å gällande telefonreglemente anser sig utskottet kunna hänvisa till telegrafstyrelsens angående motionen avgivna utlåtande.

Det spörsmål, som nu föreligger till prövning på grund av herr Perssons i Fritorp motion, upptogs av 1916 års utskott till behandling i anledning av en vid nämnda års riksdag av herr Magnusson i Skövde väckt motion, vari hemställdes om utredning, i vad mån en utjämning av kostnaderna för anslutning till rikstelefontätet kunde genomföras, så att av-

lägset boende personer måtte helt eller delvis befrias från skyldighet att bygga och underhålla abonnentledning samt från avgifter till växelstationer.

1916 års utskott fann, att utskottet genom sitt förord för borttagande av de nyskapade taxeområdena i obygderna i främsta rummet tillmötesgått de i herr Magnussons motion framförda synpunkterna. Mot dessas fulla realiserande ställde sig dock oöverstigliga ekonomiska svårigheter, vadan utskottet hemställde, att herr Magnussons motion i den mån den ej blivit genom utskottets ovanberörda framställning besvarad, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Att de ekonomiska svårigheterna för närvarande ej äro mindre än år 1916 lärer väl knappast behöva anmärkas. Det torde emellertid böra framhållas, att telegrafstyrelsen förklarar, att den ökning i telegrafverkets driftkostnad, som skulle uppstå, om verket skulle ikläda sig kostnaden för lokal och betjäning vid de stationer, där vid 1917 års utgång växlingen bekostades av abonnenterna, skulle uppgå till 1,178,240 kronor pr år. Redan härav lärer enligt utskottets uppfattning framgå, att herr Perssons yrkande för närvarande icke torde vara ekonomiskt genomförbart.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

1:o att herr Sundlings motion nr 284 icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda; samt

2:o att herr Perssons i Fritorp motion nr 203 icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 24 ma 1919.

På utskottets vägnar:

ERNST ERIKSSON.

Bilaga 1.

Till Riksdagens andra kammarens tredje tillfälliga utskott.

Av Kungl. Maj:t anbefalld att avgiva och till utskottet överlämna yttrande över en inom riksdagens andra kammare väckt motion, nr 284, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utsträckning av området för avgiftsfria telefonsamtal mellan abonnenter i Stockholm och dess omnejd m. m., får kungl. telegrafstyrelsen anföra följande.

Vid den s. k. telefontariffreformens genomförande den 1 januari 1916 blevo, för åstadkommande av likformighet med avseende på områdena för abonnenternas fria samtal och för reglering av rikssamtalstaxan landets samtliga rikstelefonstationer indelade i taxeområden, var och en med sin taxestation, efter vilken taxeområdet benämndes. Denna indelning omfattade även 70 km:s området omkring Stockholm, vilket sålunda enligt samma principer, som tillämpats beträffande det övriga Sverige, uppdelades i ett visst antal taxeområden. På grund av konkurrensen med aktiebolaget Stockholmstelefons nät kunde visserligen telefonreglementets bestämmelser angående avgift för samtal mellan stationer tillhörande olika taxeområden icke omedelbart tillämpas vad beträffar förhållandena inom detta område, men i fråga om samtalsavgifter till orter *utanför* 70 km:s cirkeln följde stationerna inom cirkeln olika taxor, allt efter sitt läge inom det ena eller andra taxeområdet. Mellan Stockholm och Uppsala, vilka båda ligga inom cirkeln, voro sålunda samtalen avgiftsfria, under det att avgiften för samtal till exempelvis Söderhamn utgjorde från Stockholm 40 men från Uppsala endast 30 öre per samtalsperiod.

I och med statens förvärv av aktiebolaget Stockholmstelefons nät bortföll givetvis anledningen att för Stockholm med omnejd medgiva särskilda undantagsvillkor. Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande ha därför från och med den 1 juli 1918, då det enskilda nätet övergick i statens hand, i den mån förhållandena det medgivit och gällande kontraktsavtal icke lagt hinder i vägen, telefonreglementets bestämmelser tillämpats jämväl inom 70 km:s området beträffande avgifterna för såväl abonnemang som samtal.

Att abonnenterna inom 70 km:s området, vilka tack vare konkurrensen under alla år haft så exceptionella fördelar framför landets övriga abonnenter, skulle särskilt starkt känna trycket av de inskränkningar i frisantalsrätten, som införandet av reglementsenliga avgiftsvillkor medfört, var ju att vänta, så mycket mera som samtidigt med införandet av samtalsavgifter mellan taxeområdena inom cirkeln även abonnemangsavgifterna reglerades, vilket för de större telefonkorrespondenterna betydde ökad kostnad jämväl för deras lokala samtal. Det dåliga ekonomiska resultatet av statens telefondrift inom 70 km:s området visar oförtydligt, att de avgifter, som dessa abonnenter förut erlagt, icke stått i rimlig proportion till de förmåner, för vilka de skulle utgöra vederlag. Kontrasten

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande Nr 12.

mellan de förutvarande telefonkostnaderna och de nuvarande, på sunda ekonomiska principer baserade avgifterna måste därför i abonnenternas ögon te sig mycket bjärt och lätt förleda till klagomål.

Något skäl att medgiva dessa abonnenter lindrigare villkor än landets övriga abonnenter enbart av den anledningen, att de under en lång följd av år haft för låga avgifter, och därför få vidkännas en desto kraftigare höjning på en gång, när avgifterna omsider reglerats upp till skäliga belopp, torde dock icke föreligga.

Av motionens avfattning skulle möjligen kunna dragas den slutsatsen, att förbindelsen med huvudstaden från de utanför Stockholms taxeområde belägna växelstationerna skulle vara försvårad genom borttagandet av frisantalsrätten. Har motionären haft denna mening, måste ett missförstånd föreligga. Samtalen förmedlas nämligen samma väg som förut, och den enda skillnaden är sålunda, att dessa samtal på grund av avståndet mellan stationerna ansetts böra beläggas med rikssamtalsavgift. Skulle någon förändring i framkomstmöjligheterna tänkas hava inträtt, torde denna ha gått i rakt motsatt riktning, i det att avgiftsbeläggningen sannolikt utesluter en del fullständigt onödiga samtal och håller längden å de övriga inom rimliga gränser, vilket i sin tur tjänar att lätta belastningen å ledningarna och minska väntetiderna, där sådana förekomma.

I sin till Kungl. Maj:t ingivna underdåniga skrivelse den 27 februari 1915 med förslag till telefonreglemente har telegrafstyrelsen redogjort för de synpunkter och förhållanden, som legat till grund för den av styrelsen föreslagna taxeområdesindelningen. Efter att hava framhållit de olägenheter, som vidlåde den gamla indelningen i frisantalsområden, vilken vid telefonnätets successiva utveckling tillkommit utan plan genom växelstationernas gruppering kring de osymmetriskt belägna centralstationerna, anför styrelsen bland annat följande:

»Att fullständigt råda bot på det påpekade missförhållandet har emellertid icke varit möjligt. Befolkningstätheten och naturbeskaffenheten äro inom vårt långsträckta land så växlande, att en enkel upprutning av detsamma i lika stora samtalsområden icke skulle hava resulterat i en rättvisare ordning. Vid sökandet efter ett i möjligaste mån likformigt system hava dock ej kunnat lämnas oberoaktade de geografiska synpunkterna, även om detta på vissa ställen skulle medföra en viss inskränkning i friheter, som fått fortleva ostörda. Så har varit förhållandet, där nuvarande redovisningsområden på grund av centralstationernas alltför långa avstånd från varandra så snåningom blivit för vittomfattande. I sådana fall har man ej kunnat avvisa nödvändigheten att något kringskära områdena och till huvudpunkter för nya områden uttaga växelstationer, belägna så centralt som möjligt mellan redan befintliga centralstationer. Likaledes har kravet på en reglering framställt sig, där en större stads område allt för mycket utbrett sig på de kringliggande mindre områdenas bekostnad. I båda fallen har man som regel tänkt sig, att växelstationerna skulle, där ej särskilda hinder föreläge, tillhöra den centralstation de låge närmast.»

På annat ställe i samma skrivelse framhåller styrelsen ytterligare, hurusom de större samhällena på grund av sin betydelse för kringliggande trakter givetvis måste draga till sig telefontrafik från flera och längre håll än ett litet, som

till följd av sin mindre betydelse ej äger samma dragningskraft, samt hurusom härigenom uppstått frisantalsområden kring de största städerna av sådan storlek, att rättvisa och billighet samt omtanken om verkets ekonomi måste kräva deras uppdelning på flera, i möjligaste mån likformigt avvägda taxeområden. Det vore sålunda omöjligt redan ur ekonomisk synpunkt att vid uppdragandet av gränserna för frisantalsområdena kring de större städerna låta dessa bestämmas av storleken av det område, för vilket dessa städer utgöra huvudorter. Mot åtgärden att överföra en växelstation från en kommersiellt betydande centralort till en närliggande mindre orts taxeområde kunde visserligen göras den invändningen, att abonnentens krav på största möjliga nytta av sin telefon trädde för nära i de fall, då vederbörande växelstations trafik i mer eller mindre övervägande grad går till den större orten. Men med fullt fog kunde häremot genmåljas, dels att sådana omläggningar av stationerna i taxeområdeshänseende i vissa fall vore absolut nödvändiga för att för framtiden kunna bibehålla rimliga områden för fria samtal, dels att det tvivelsutan, framför allt för de mindre bärkraftiga abonnenterna, vore till fördel, att abonnemangsavgifterna hölles nere vid skäliga belopp och den ekonomiska bärighetssynpunkten i stället tillgodosåges genom påläggande av samtalsavgifter. De långa och dyrbara förbindelseledningarna från dessa i periferien av storstadens intresseområde liggande stationer in till centralorten kunde nämligen icke beräknas bli vederbörligen föräntade allenast genom den vanliga abonnemangsavgiften, utan krävde antingen ökning av denna avgift eller ock åtgärder för erhållande av direkt avkastning från ledningen genom avgiftsbeläggning av varje samtal.

Enligt i stort sett dessa principer har den nuvarande taxeområdesindelningen uppbyggts. Centralstationerna ha så gott som undantagslöst bibehållits såsom taxepunkter (centralorter i taxeområden). Där de förutvarande centralstations- (frisamtals-) områdena haft för stor och oformlig utsträckning, ha nya taxestationer utvalts bland därtill lämpliga stationer. De större städernas frisantalsområden ha reglerats så, att de kringliggande mindre centralorterna fått rättvist avvägda frisantalszoner. På grund av folkmängdens olika täthet inom landet har det härvid icke kunnat undvikas, att — såsom bland annat i trakterna omkring Stockholm skett — vissa nya taxestationer förlagts till platser, som i och för sig icke kunna betraktas såsom större centralorter. Detta förhållande kan emellertid enligt styrelsens mening icke uppväga den viktigare ekonomiska synpunkten, att den fria samtalsrätten icke bör utsträckas över oformligt stora avstånd. Icke heller har man kunnat undvika, att taxeområdena erhållit en starkare avgränsning åt vissa håll än åt andra och därigenom fått en mer eller mindre oregelbunden form, såsom fallet är med Stockholms taxeområde, vilket i sydvästlig riktning erhållit något snävare gränser än åt övriga håll för att icke obehörigt inkräkta på det närliggande Södertälje taxeområdes naturliga omfattning.

Stockholms frisantalsområde (taxeområde) omfattar nu, förutom stationerna inom Stockholms stad, 203 växelstationer å den kringliggande landsbygden, därav 100 tillhörande rikstelefonnätet och 103 Stockholmstelefoners nät. Antalet abonnenter inom taxeområdet utgör för närvarande omkring 122,350. I den mån

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 13 saml. 3 avd. 12 häft. (Nr 12.) 2

arbetet med sammanslagningen av rikstelefon och Stockholmstelefon stationer fortskrider, erhålla dessa olika förvaltningars abonnenter fri samtalsrätt inbördes, vadan alltså efter fullbordad sammanslagning hela det ovannämnda antalet abonnenter, utgörande mer än 40 % av landets hela abonnentantal, komma att hava rätt till avgiftsfria samtal inbördes.

De geografiska gränserna för Stockholms taxeområde framgå av bifogade karts-kiss, å vilken det färglagda fältet betecknar detta område. Det av motionären förordade frisantalsområdet, vilket tydligen skulle få formen av en cirkel med 35 km:s radie, är likaledes inritad å kartan.

Såsom framgår av karts-kissen skulle vid en omläggning av frisantalsbestämmelserna på sätt som av motionären föreslagits följande stationer, vilka nu tillhöra andra taxeområden, överföras till Stockholms taxeområde:

Station	Abbonent- antal	Tillhör nu nedannämnda taxeområde.
<i>A. Rikstelefon.</i>		
Björnhuvud.....	16	Norrtälje
Dalarö	174	Dalarö
Smådalarö	11	»
Eldtomta	22	Södertälje
Eriksborg	19	»
Rönninge.....	70	»
Södertälje	570	»
Trollsta	19	»
Tumba.....	210	»
Tveta	18	»
Tysslinge.....	8	»
Uringe.....	34	»
Märsta.....	24	Märsta
Kimsta.....	9	»
Lindholmen.....	33	»
Frösunda.....	37	»
Rosersberg	20	»
Skånela	16	»
Väsby	78	»
Linanäs	33	Ljusterö
Södra Ljusterö	41	»
Örsöby.....	6	»
Säbyholm	33	Enköping

Summa 23 stationer med 1,501 abonnenter.

B. Stockholmstelefon.

Dalarö	35		Dalarö
Södertälje	1428		Södertälje
Grödinge	11		»
Rönninge	170		»
Tumba	80		»
Tveta	12		»
Billsta	4		»
Märsta	28		Märsta
Lindholmen	6		»
Norrunda	36		»
Väsby	64		»
Ljusterö	17		Ljusterö
Bro	44		Enköping

Summa 13 stationer med 1,935 abonnenter.

Den föreslagna utvidgningen av frisamtalsområdet skulle sålunda innebära, att inalles 36 stationer med tillhoppa 3,436 abonnenter skulle lösgöras från kringliggande mindre taxeområden och läggas till Stockholms taxeområde, vilket redan förut, med avseende på abonnentantalet och i jämförelse med andra taxeområden, måste betecknas såsom oformligt stort. Icke mindre än sex taxeområden skulle härigenom bli mer eller mindre beskurna, nämligen Norrtälje, Dalarö, Södertälje, Märsta, Ljusterö och Enköpings taxeområden. Det antal abonnenter, som vart och ett av dessa områden skulle förlora genom överflyttningen, framgår av nedanstående tablå, vilken tillika angiver dels det nuvarande abonnentantalet inom vederbörande taxeområden, dels ock det antal abonnenter, som efter överflyttningen skulle återstå inom samma områden.

Taxeområde	Nuvarande abbonentantal inom taxe- området	Till Sockholms taxeområde skulle över- föras	Antal åter- stående abon- nenter inom taxeområdet
Norrtälje	1,188	16	1,172
Dalarö	245	220	25
Södertälje	3,721	2,675	1,046
Märsta	887	351	536
Ljusterö	214	97	117
Enköping	2,135	77	2,058

Såsom härav synes, skulle endast Norrtälje och Enköpings taxeområden, vilkas huvudorter ligga på relativt långt avstånd från Stockholm och vilka därför endast till en ringa del falla inom 35 km:s cirkeln, komma att efter överflyttningen bestå i något så när orubbat skick. Så mycket mera ingripande skulle

förändringen verka på de övriga av densamma berörda områdena, vilka samtliga, förutom förlusten av sina respektive huvudorter (taxestationer), skulle vidkännas en sådan minskning i abonnentantalet, att de säkerligen icke utan betydande kompensationer åt andra håll skulle kunna bibehållas såsom självständiga taxeorråden.

Häri ligger en av de största riskerna hos det föreliggande förslaget. Stationernas indelning i taxeorråden har, såsom ovan framhållits, verkställts i ett sammanhang och efter vissa enhetliga principer. Att med vederbörligt tillgodo-seende av den ekonomiska bärighetssynpunkten åstadkomma den största möjliga likformighet mellan frisantalsområdena har varit grundtanken i detta arbete. Den nuvarande taxeorrådesindelningen måste därför betraktas såsom ett organiskt helt, vilket icke kan i någon avsevärdare mån rubbas i sina detaljer utan att likformigheten, på vilken hela systemet vilar, förryckes och undantagsför-måner ånyo uppstå. De ovannämnda fyra taxeorrådena, vilka skulle bliva berövade en så betydande del av sitt abonnentantal, måste tydligen antingen upphöra, i vilket fall deras återstående stationer väl komme att införlivas med de närliggande taxeorrådena, eller ock beredas ersättning för sina förluster genom avsöndring från samma områden. Det förra alternativet skulle enligt styrelsens mening betyda en markerad återgång till de förhållanden, vilka man med taxeorrådesindelningen avsett att upphäva, och det senare alternativet skulle givetvis i sin tur framtinga nya gränsregleringar till förmån för de taxeorråden, från vilka kompensationsområdena tagits, och så vidare, till dess ny jämvikt på ett eller annat sätt uppnåtts. Härigenom skulle dock den naturliga avgränsningen taxeorrådena emellan upphöra och nya anledningar till missnöje och klagomål förr eller senare uppstå.

Det är för övrigt utan vidare tydligt, att uppkonstruerandet av ett taxeorråde av den omfattning och form som motionären föreslagit, därvid hänsyn tages endast till geografiska mått, måste stå i rak strid mot de principer, som hittills tillämpats för taxeorrådesindelningen, och hota att genom sina oundvikliga konsekvenser på andra håll sönderbryta hela systemet.

Ihågkommas bör även, att den avgift, som upptages för samtal till Stockholm från de till överflyttning föreslagna stationerna, utgör endast 10 öre för en samtalsperiod om tre minuter och sålunda är mindre än portot för ett vanligt brev mellan samma orter. Avgiften ifråga är ock tilltagen så lågt, att densamma — med nuvarande uppdrivna material- och arbetskostnader — icke torde mer än nått och jämt förslå att täcka telegrafverkets kostnader för underhåll och betjäning av de ledningar, på vilka samtalen framföras. Att 10-öres avgiften till Stockholm skulle i någon avsevärdare mån verka betungande för abonnenterna vid de ifrågavarande växelstationerna torde väl också få anses uteslutet; och vad beträffar abonnenterna inom Stockholms taxeorråde, få väl dessa anses redan genom mängden av apparater inom taxeorrådet hava en så vidsträckt frisantalsrätt och därigenom en sådan valuta för sina telefonavgifter, att den ringa avgift, de nödgas erlagga för samtal till de här omhandlade växelstationerna, praktiskt taget icke har någon betydelse.

En annan synpunkt, som vid en allsidig utredning av den föreliggande frå-

gan kräver sitt beaktande, är den ekonomiska bärigheten hos det av staten inköpta Stockholmstelefonens nät. Då styrelsen i sin underdåniga skrivelse den 7 maj 1918 uttalade sig för ett inköp av det privata nätet och därvid med siffror påvisade, hurusom den beräknade köpesumman skulle — tack vare möjligheten att införa reglementsensliga avgifter inom 70 km:s området beträffande såväl de de övertagna Stockholmstelefonens som ock rikstelefonens egna abonnenter — kunna redan från början giva en tillfredsställande avkastning, utgick styrelsen från den förutsättningen, att den då gällande taxeområdesindelningen inom sagda område skulle oförändrad bliva bestående efter köpet. Styrelsen har i sin räntabilitetskalkyl räknat med en inkomst av rikssamtalsavgifterna inom området uppgående till omkring 1,580,000 kronor per år. Vid en omläggning av Stockholms taxeområde sådan som den av motionären avsedda, genom vilken omkring 3,500 abonnenter eller nära en fjärdedel av de utom Stockholms taxeområde bosatta abonnenterna inom 70 km:s området skulle beredas rätt till fria samtal med Stockholm, komme givetvis en mycket avsevärd del av dessa rikssamtalsavgifter att bortfalla. Upplysningsvis vill styrelsen meddela, att samtalsavgifterna inom 70 km:s området ensamt från och till Södertälje taxeområde kunna beräknas uppgå till bortåt en kvarts million kronor årligen. I betraktande härav, och då vid kalkyleringen om de blivande driftskostnaderna för näten inom 70 km:s rayonerna icke kunnat tagas med i beräkningen de betydande höjningar i personalens avlöningsförmåner, som sedermera tillkommit eller nu förestå, och nätens nettoavkastning därför säkerligen icke bliver så stor som beräknats, torde det vara mindre välbetänkt att utan tvingande skäl avstå från inkomster, som nu stå till buds, och vilka torde komma att mer än väl behövas.

På grund av att motionären till stöd för den ekonomiska genomförbarheten av hans förslag åberopat det goda resultatet av aktiebolaget Stockholmstelefonens verksamhet trots konkurrensen med rikstelefon och trots ett frisamtalsområde av vida större omfattning än det nu ifrågasatta, anser sig styrelsen i detta sammanhang böra framhålla, att de avlöningar, som bolaget betalade till sina telefonister, icke utgjorde ens hälften av de belopp, telegrafverket nu utbetalar till dem i arvoden och krigstidstillägg enligt Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut, samt att bolaget sålunda icke haft tillnärmelsevis de omkostnader för telefondriften, som telegrafverket nu har att räkna med.

* * *

Motionären har vidare påyrkat framställning till Kungl. Maj:ten om vidtagande av sådana ändringar i gällande telefonreglemente och allmänna villkor för abonnemang å rikstelefon, att allmänhetens önskemål och intressen bleve bättre tillgodosedda. För att belysa sina önskemål i detta avseende har motionären anfört vissa exempel på förhållanden, som han anser vara av natur att påkalla rättelse. Telegrafstyrelsen övergår nu till att med återgivande av de anförda exemplen redogöra för de bestämmelser, som gälla i berörda avseenden samt ange de förhållanden och synpunkter, som legat till grund för dessa bestämmelser.

1. »En fastighetsägare har bekostat telefonledning till sin uthyrda villa, där

den för tillfället bosatte hyresgästen tecknar abonnemang å rikstelefon. Vid flyttning från villan begär hyresgästen flyttning av apparaten till sin nya bostad. Nyinflyttad hyresgäst i den förutnämnda villan får ej nu bli abonnent utan att till telegrafverket inbetala anläggningskostnaden för den av fastighetsägaren förut betalda ledningen.»

Härmed förhåller sig på följande sätt. Om en abonnent, som är bosatt utanför det område inom vilket telegrafverket obligatoriskt tillhandahåller ledning (frikretsen), verkligen själv bekostar anläggningen av telefonledning från frikretsen till bostaden, bliver naturligtvis denna ledning för all framtid den abonnentens egendom, över vilken han äger förfoga efter gottfinnande.

Någon avgift för en sådan ledning, även om den skulle ingå i ett nytt abonnemang, kan telegrafverket självfallet icke upptaga. Den i exemplet anförda villaägaren kan således, utan att telegrafverket därför kan pålägga några avgifter, upplåta sin ledning till varje ny hyresgäst. Endast för den inom frikretsen belägna delen av abonnentledningen, vilken ju är telegrafverkets egendom, utkräves i allmänhet ny anläggningsavgift, då ny abonnent tager ledningen i bruk. Anledningen till att under de i exemplet angivna förhållandena anläggningsavgift utgår på nytt, oaktat nyanläggning av ledning icke behöver förekomma, är den, att anläggningsavgiften, vilken är fix till sitt belopp, är beräknad såsom ett medeltal av telegrafverkets egna kostnader för anordnandet av ledning inom frikrets och sålunda i vissa fall understiger och i andra fall överstiger den verkliga anläggningskostnaden. Skulle nämligen anläggningsavgift utgå endast i de fall, då nyanläggning erfordras, så skulle avgiften i dessa speciella fall bliva allt för hög och för de flesta utgöra ett oöverstigligt hinder för anskaffande av telefon. Någon ändring i dessa av praktiska hänsyn dikterade bestämmelser torde icke vara lämpligt eller ens möjligt att vidtaga.

Om åter ledningen utom frikrets är förhyrd av telegrafverket, har för densamma i allmänhet från början erlagts en viss inträdesavgift. Tages sådan ledning i bruk för ett nytt abonnemang, får den en gång erlagda inträdesavgiften tillgodoräknas och ledningen utan särskild kostnad övertagas av den nye abonnenten, om dennes abonnemang tecknas att gälla från tidpunkten för det föregående abonnemangets upphörande eller — om viss tid förflutit mellan det gamla abonnemangets upphörande och det nyas ikraftträdande — hyresavgift erläggas även för mellantiden. Icke heller i detta fall behöver sålunda den nytillträdande abonnenten vidkännas någon inträdes- eller anläggningskostnad för ledningen utom frikrets.

2. »Genom en växelstation, där abonnenterna själva få vidkännas kostnaderna för lokal och betjäning, går en ledning till annan växelstation, men till bestridande av kostnaderna för det därigenom ökade arbetet bidrager icke telegrafverket med skäligt belopp.»

Vid mindre växelstationer åligger det abonnenterna att själva bestrida alla kostnader för lokal och betjäning. I abonnenternas ersättning till växelstationernas föreståndare ingår jämväl gottgörelse för skötseln av förbindelseledningen till centralstationen, vilken ju är nödvändig för abonnenternas samtal utanför den egna stationen. För betjäningen av denna ledning utbetalar telegrafverket så-

lunda ingen ersättning. Stundom måste emellertid till en dylik station intagas en eller flera ledningar från andra närliggande växelstationer, och kan då givetvis icke ifrågasättas, att abonnenterna skola ersätta växelstationsföreståndaren för det besvär, växlingen av dessa extra ledningar förorsakar. Telegrafverket gottgör därför växelstationsföreståndaren för detta växlingsarbete, och utgår ersättningen härför med belopp, varierande mellan 20 och 40 kronor per år, beroende på växlingsarbetets större eller mindre omfattning. Äligger det växelstationsföreståndaren att kontrollera och journalföra eller till centralstationen inrapportera samtal, som utväxlas å de ifrågavarande mellanortsledningarna, utgår härför särskild ersättning. Då växelstationens arbete med betjänande av egna abonnenter i hög grad underlättas genom befintligheten av direkta förbindelser åt flera håll, vilka givetvis öka stationens framkomstmöjligheter och förenkla expeditionen, torde den nu utgående ersättningen, som närmast är att anse såsom vederlag för växlingen av andra stationers genomgående samtal, icke få anses oskäligen.

3. »Vid abonnemang, där särskild ledning måste byggas, får den första abonnenten ensam bekosta även stolpar till ledningen. Efteråt tillkomna abonnenter å samma ledning behöva ej erlägga andel i stolpkostnaden, vilket måste vara oriktigt och orätt gentemot den första abonnenten.»

Vad motionären härmed avser är icke fullt klart, men torde anmärkningen närmast rikta sig mot beräkningen av inträdesavgifterna för förhyrd ledning.

Önskar nämligen abonnent förhyra ledning av telegrafverket, och stolplinje icke finnes å den väg, där ledningen skall framdragas, utan ny sådan måste anordnas, får abonnenten enligt gällande taxa erlägga en inträdesavgift av 100 kronor för varje påbörjat 200-tal meter. Tillkomma därefter nya abonnenter, vilkas ledningar kunna uppläggas å samma stolpar, få dessa abonnenter erlägga en lägre inträdesavgift, eller 60 kronor per samma ledningslängd. Motionären synes nu mena, att denna olikhet i inträdesavgifter innebär en orättvisa mot den förste abonnenten, som ensam skulle få vidkännas kostnaden för stolplinjens anordnande, under det att övriga abonnenter i samma mån som han draga fördel av stolplinjen utan att draga sin motsvarande del av bördan.

Gentemot detta betraktelsesätt vill styrelsen framhålla följande. Det är av nationalekonomiska skäl fördelaktigt, att befintliga stolplinjer få uppbära så många ledningar som kunna rymmas å dem och att ej i onödan två eller flera stolplinjer framdragas jämsides med varandra. Utgående härifrån har telegrafstyrelsen sökt ställa avgifterna för förhyrda ledningar så låga som möjligt, på det att abonnenterna å landsbygden skola finna med sin fördel förenligt att förhyra ledningar av telegrafverket på sådana sträckor, där verket har stolplinje lämpad för ändamålet. På sådana sträckor däremot, där telegrafverket icke har någon stolplinje och där i allmänhet en abonnents ledning kommer att framgå alldeles ensam, är det ingen större fördel att telegrafverket tager hand om anläggning och underhåll, utan torde det nationalekonomiskt sett i sådana fall bliva billigare, att abonnenten själv bygger och underhåller stolplinje och ledning. Telegrafverket kan dock icke avvisa abonnenter, som även i sådana fall önska förhyra ledning, men har måst ställa inträdesavgiften så mycket högre, att den kommer att giva någon kompensation även för stolpkostnaden. Till-

komma nu i ett sådant fall flera abonnenter, för vilkas ledningar en sådan stolplinje kan användas, kan det ju synas hårt för den första abonnenten, att han fått betala en inträdesavgift av 40 kronor per 200 meter mera än de efterföljande. Av praktiska skäl torde ett sådant förfaringsätt icke kunna undvikas. Uthyrning av enstaka ledningar å särskilda stolplinjer medför redan nu förlust för telegrafverket. Därtill kommer, att, om abonnemanget av någon anledning upphör och ej övertages av någon annan, stolplinjen blir värdelös. Skulle nu enhetstaxa införas för alla ledningar, bleve följden den, att de enstaka ledningarna komme att förhyras i större utsträckning än andra. Detta åter skulle förorsaka telegrafverket större förlust och tvinga till en höjning av enhetstaxan, vilket vore till men för den allra största delen av abonnenterna och skulle kunna medföra olägenheter från nationalekonomisk synpunkt. Att omlägga avgifterna på sådant sätt, att de efteråt tillkommande abonnenterna finge erlägga en extra avgift, som skulle utgöra andel i stolplinjekostnaden, och motsvarande belopp restitueras till den förste abonnenten, låter sig av praktiska skäl givetvis icke göra.

4. »*Något meddelande om de ändrade förhållanden, som inträtt sedan staten inköpt det enskilda telefonbolaget, har icke meddelats abonnenterna. Till vilket taxerområde de höra, är icke bekantgjort annat än genom svensk författningssamling. För abonnenten är det endast att betala påförda avgifter, då räkningen kommer.*»

Då telegrafverket den 1 juli 1918 övertog Stockholmstelefonens nät, under rättades allmänheten genom kungörelser i de allmänna tidningarna om, att telefonreglementets bestämmelser beträffande såväl abonnemangs- som samtalsavgifter skulle från och med ovannämnda dag tillämpas vid såväl rikstelefon som Stockholmstelefon inom 70 km:s området, i den mån så kunde ske utan hinder av gällande avtal, samt att närmare upplysningar rörande de nya bestämmelserna kunde inhämtas å telefonstationerna. Detaljerade uppgifter rörande nya avgifternas storlek m. m. inflöto i ett flertal tidningars textavdelning.

Vid rikstelefon, där endast ett fåtal abonnenter voro genom kontrakt tillförsäkrade de gamla villkoren under viss tid och det stora flertalet abonnenter på grund av abonnemangsavtalens avfattning (»abonnemangssedlar») helt automatiskt övergingo på de reglementsena villkoren, fästes abonnenternas uppmärksamhet ytterligare på taxeförändringen genom ett tryckt meddelande, som påklustrades de under juli månad utdelade kvartalsräkningarna och sålunda tillställdes *varje* abonnent. Meddelandet var av följande lydelse: »Enligt Kungl. Maj:ts beslut skall avgift för abonnemang å telefon från och med den 1 juli 1918 utgå enligt förhöjd taxa. Räkning å härav eventuellt föranledd höjning av eder abonnemangavgift för tredje kvartalet 1918, utöver vad bifogade räkning angiver, kommer att framdeles tillställas eder». Uppgift å de taxeråden, som de olika stationerna tillhöra, fanns intagen i ingressen till rikstelefonkatalogen för 1918, av vilken varje abonnent under årets första hälft fått ett exemplar. I katalogens stationsförteckning finnes nämligen numera för varje station angivet dels det redovisningsområde, till vilket stationen hör, dels ock det taxerområde, vars samtalstaxa stationen följer. Detta förhållande har tydligen av

motionären förbisetts, då han påstår, att taxeområdesindelningen icke bekantgjorts på annat sätt än genom svensk författningssamling.

Vid *Stockholmstelefon* åter, där samtliga vid köpet övertagna abonnenter voro fästade medelst kontrakt, löpande på en period av fem hela kalenderår, kunde de reglementsenliga avgifterna för abonnemang och samtal icke omedelbart tillämpas för andra abonnenter än de, som nytecknades eller av någon anledning omskrevos till de nya villkoren efter den 1 juli 1918. De abonnenter, vilkas kontrakt utlöpte med 1918 års utgång, blevo i vederbörlig ordning uppsagda till denna tidpunkt, och tillställdes dem under höstens lopp förslag till nya abonnemangsavtal, upprättade å telegrafverkets abonnemangssedlar och upptagande avgifter enligt telefonreglementets bestämmelser. Till alla de abonnenter, som därom framställde begäran, översändes därjämte ett utdrag av telegrafverkets avgiftsbestämmelser m. m. (»allmänna villkor för rikstelefonabonnemang») jämte förteckning å Stockholmstelefons stationers fördelning på de olika taxeområdena.

För att hos abonnenterna ytterligare inskräpa, att avgift enligt rikssamtals-taxan införts för samtal mellan olika taxeområden inom 70 km:s området beordrades telefonpersonalen vid såväl riks- som Stockholmstelefons stationer att, då samtal beställdes till ort, dit abonnenten före den 1 juli 1918 talat avgiftsfritt men samtalet från och med nämnda dag belagts med periodavgift, upplysa abonnenten om, att samtalen till ifrågavarande ort numera droge en viss avgift. Vid rikstelefon, där praktiskt taget alla abonnenter övergingo till de nya villkoren redan från och med den 1 juli 1918, praktiserades denna metod endast under juli månad. Vid Stockholmstelefon åter, där frisamtalsrätten inom 70 km:s området endast successivt upphör i den mån 5-årskontrakten utlöpa, gavs den nämnda upplysningen vid beställning av avgiftsbelagda samtal även under januari månad innevarande år.

Stockholm den 3 maj 1919.

HERMAN RYDIN.

Carl G. Bertholff.

G. Wold.

Bilaga 2.

Till Riksdagens andra kammarens tredje tillfälliga utskott.

Av Kungl. Maj:t anbefalld att avgiva och till utskottet överlämna yttrande över en inom riksdagens andra kammare väckt motion, nr 203, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning om i vilken omfattning telegrafverket bör be-

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 13 saml. 3 avd. 12 häft. (Nr 12.) 3

strida kostnaden för lokal och betjäning vid mindre telefonväxelstationer samt vidtagande av därav föranledda åtgärder, får kungl. telegrafstyrelsen anföra följande.

Bestämmelserna angående skyldighet för abonnenter vid de mindre växelstationerna att själva vidkännas kostnaden för stationens skötsel är av gammalt datum och har framgått ur en strävan att, oavsett på vem kostnaden för växlingen komme att vila, i varje fall nedbringa densamma till det minsta möjliga. Snart nog efter telefonens införande i vårt land blev det nämligen tydligt, att växlingen vid små stationer, med abonnenter upp till ett visst antal, kan ordnas avsevärt billigare av abonnenterna själva än av telegrafverket. Vid dessa växelstationer kan det ofta icke bliva tal om att förhyra särskild lokal för stationen och anställa särskild personal för betjäning, när hela apparaten inskränker sig till ett litet växelbord och arbetet är alltför obetydligt för att lämna full sysselsättning åt en person. Å andra sidan fordras dock ständig passning under hela den tid, växelstationen hålles öppen. Växlingen skötes därför lämpligast i samband med annat arbete, som är av den natur, att det samtidigt tillåter övervakandet av växelapparaten, och stationen inrymmes sålunda gärna hos en hantverkar- eller annan familj, där någon person alltid finnes till hands under de bestämda tiderna för växelns påpassning.

Det kan emellertid vara svårt nog för en med trakten relativt obekant telegraffunktionär att finna en lämplig familj eller person för denna syssla, och på vissa orter, där så gott som all konkurrens om en sådan är utesluten, skulle telegrafverket ligga helt i händerna på befolkningen och nödgas betala oskäliga arvoden. Genom sin förtrogenhet med förhållandena på orten, genom sina förbindelser där och sin personalkänedom är det abonnenterna däremot ofta lätt att skaffa lämplig lokal och betjäning mot en jämförelsevis ringa kostnad, och därtill kommer, att pretentionerna på ersättning för samma prestationer — de må bestå i tillhandahållande av lokal eller i betjäning — ofta äro helt andra, när staten skall betala, än när en enskild, med vilken man såsom granne kanske har åtskilliga intressen gemensamma, är den ersättande parten. Det har ock sin betydelse att abonnenternas anspråk på betjäningen genom medvetandet om att kostnaderna för bättre påpassning skulle drabba dem själva, helt naturligt icke bliva lika stora som då telegrafverket svarar för växlingen.

Vid de större växelstationerna åter är förhållandet ett annat. Så snart abonnentantalet vuxit till den storlek, att arbetet med växlingen m. m. lämnar full eller i det närmaste full sysselsättning åt en person, blir det fördelaktigare att lokal förhyres för stationens inrymmande och särskild personal anställs för dess skötande. Driften övertages då lämpligast av telegrafverket.

Men även hänsynen till stationernas ekonomiska bärighet har spelat en avgörande roll, då det gällt att uppdelat kostnaderna för lokal och betjäning vid växelstationerna. För telegrafverkets anläggningar av nya lokala telefonnät anvisades till en början dels överskott av telegrafverkets rörelse, dels lånemedel, som av telegrafverket självt skulle förräntas och amorteras. Vid anordnandet av nya telefonstationer måste därför hänsyn tagas till, huruvida anläggningen kunde beräknas komma att lämna skäligen avkastning på det kapital, som ned-

lagts i densamma, vilket i sin tur är beroende på abonnenternas antal och summan av deras avgifter i förhållande till kostnaden för de prestationer telegrafverket bjuder dem. Sedan telegrafverket numera erhåller anslag till ifrågakavande anläggningar, har ändock samma hänsyn gjort sig gällande, enär anslagen utgå av statens lånemedel och någon principiell olikhet i detta avseende icke torde förefinnas, om det är staten eller telegrafverket, som har att i första hand svara för medlens förräntning och amortering.

Vid de nät, där abonnentantalet är så lågt, att de inflytande abonnemangsavgifterna förslå endast till betäckande av kostnaden för tillhandahållande av växelbord, apparater och mellanortsledning, måste, för att en dylik anläggning skall kunna komma till stånd, abonnenterna själva bestrida kostnaderna för stationslokal och avlöning av den personal, som erfordras för stationens skötsel. Tack vare att telegrafverket icke behöver vidkännas dessa kostnader, kunna villkoren för inrättande av nya växelstationer göras relativt lindriga, och torde häri vara att söka förklaringen till den stora utbredning även i glest befolkade trakter, som rikstelefonen numera har.

Vid de övriga stationerna, vilkas nät lämna en större inkomst, kan telegrafverket, utan att anläggningarnas bärighet äventyras, övertaga kostnaderna för lokal och betjäning. Erfarenheten har visat, att gränsen mellan större och mindre stationer i detta avseende *under normala förhållanden* ligger vid ett abonnentantal av 50.

Under nu rådande förhållanden, då alla utgifter för växelstationernas skötsel stigit till dubbelt det normala, är denna gräns rätt mycket för låg, synnerligast som telegrafverket samtidigt med övertagandet av växlingskostnaden åtager sig underhållet av abonnenternas ledningar inom ett visst område kring stationen (den s. k. frikretsen) och kostnadsfritt upplåter ledning inom samma område för nytillträdande abonnenter. Stationer med ett abonnentantal av 50 eller närmast däröver äro för närvarande direkt förlustbringande för telegrafverket. Verkets inkomst av abonnemangsavgifter vid dessa stationer uppgår nämligen, enligt nu gällande taxor, till i genomsnitt omkring 60 kronor per abonnent och år, under det att de direkta utgifter, som telegrafverket får vidkännas, utgöra i medeltal för lokal och betjäning omkring 40 kronor samt för underhåll av växelbord, apparater och ledningar omkring 24 kronor per abonnent och år. I denna utgiftssumma är icke inberäknad någon kostnad för växling av abonnenternas samtal å centralstationen eller någon förvaltningskostnad, vilka utgifter tillsammans uppgå till minst 10 kronor per abonnent och år. Icke heller har i denna beräkning av telegrafverkets utgifter upptagits ränta på det i nätet nedlagda kapitalet, vilken ränta, beräknad efter 5 % räntefot och ett synnerligen lågt genomsnittsvärde å nätet av 250 kronor per abonnent, uppgår till 12 kronor 50 öre per abonnent och år. Det ligger sålunda i öppen dag, att med de uppdrivna kostnader, som telegrafverket numera har för växling och underhåll m. m., det abonnentantal, vid vars uppnående telegrafverket under nuvarande förhållanden skulle kunna utan förlust övertaga kostnaderna för lokal och betjäning samt upplåta frikrets, ligger betydligt över det nu gällande. Att under sådana förhållanden ytterligare nedpressa denna gräns kan icke anses tillrådligt.

Skulle emellertid de hittills tillämpade principerna i fråga om växlingskostnadernas fördelning nu frångås och telegrafverket åläggas skyldighet att hålla lokal och betjäning även vid de minsta växelstationerna, så skulle detta för statsverket medföra, att en betydande ekonomisk förlust uppstode även beträffande dessa stationer, vilka nu lämna något överskott. Antalet stationer, där vid 1917 års utgång växlingen bekostades av abonnenterna, utgjorde 2,110 stycken med ett sammanlagt abonnentantal av 29,456. Beräknas den årliga kostnad för lokal och betjäning, som telegrafverket skulle ikläda sig för var och en av dessa abonnenter, till 40 kronor, motsvarande medelkostnaden per abonnent och är vid de växelstationer, vilkas betjäning nu bekostas av telegrafverket, skulle ökningen i verkets driftkostnad för ifrågavarande stationer uppgå till 1,178,240 kronor per år.

Som telegrafverkets genomsnittliga kostnad per abonnent och år vid dessa stationer, inberäknat förvaltningskostnad och ränta å det i näten nedlagda kapitalet, redan år 1917 uppgick till omkring 42 kronor, under det att, med nuvarande telefontaxor, medelinkomsten av abonnemangsavgifter vid samma stationer utgör i medeltal omkring 60 kronor per abonnent, skulle med den ovan nämnda utgiftsökningen för lokal och betjäning telegrafverkets årliga förlust för varje dylikt abonnemang uppgå till icke mindre än omkring 22 kronor.

Såsom framgår av det förut sagda är den ovan beräknade kostnadsökningen därtill endast ett minimum, som säkerligen komme att vida överskridas. Det torde nämligen i många fall vara omöjligt för telegrafverket att vid de minsta växelstationerna anskaffa föreståndare, villiga att för den ovan angivna ersättningen av 40 kronor per abonnent och år åtaga sig växlingen. Eburu, såsom i det föregående framhållits, abonnenterna hava större förutsättningar att betinga sig drägliga villkor i detta avseende än vad staten i allmänhet förmår, förekommer det dock, att abonnenter vid små stationer måste vidkännas en kostnad för växlingen av upp till 60 å 70 kronor per år. Skulle telegrafverket å dessa platser övertaga växlingen, bleve vederbörande växelstationsföreståndares krav säkerligen än mera uppdrivna. Att exakt beräkna den kostnadsökning för telegrafverket, som en omläggning i motionens syfte skulle medföra, är under sådana förhållanden givetvis icke möjligt.

Vad som emellertid med bestämdhet kan förutsägas är, att en dylik förändring av principerna för växlingskostnadernas uppdelning på telegrafverket och abonnenterna skulle komma att för telefonrörelsen medföra avsevärt ökade kostnader. Om, såsom förut, denna rörelse även i det följande skulle bära sig själv utan understöd av andra statsinkomster, torde, i betraktande av den ringa avkastning, densamma nu lämnar, en höjning av telefonavgifterna icke kunna undvikas.

Av det sagda torde framgå,

att med nuvarande principer rörande uppdelningen av växlingskostnaderna på telegrafverket och abonnenterna den lägsta möjliga totalkostnad för lokal och betjäning vid växelstationerna uppnås, samt att statens övertagande av de små stationerna skulle betyda övergång till en mindre ekonomisk ordning i detta avseende;

att villkoren för inrättande av nya växelstationer nu kunna göras relativt lindriga och telefonens utbredning därigenom underlättas endast tack vare den omständigheten, att telegrafverket icke har några kostnader för lokal och betjäning vid dessa stationer, samt att växlingskostnadernas inberäkning i bärighetskalkylen för nya lokala telefonnät skulle komma att utgöra ett det största hinder för telefonens vidare utbredning på landsbygden;

att de stationer med 50 abonnenter och närmast däröver, vid vilka telegrafverket enligt nu gällande bestämmelser bestrider kostnaden för lokal och betjäning, under nuvarande förhållanden förorsaka telegrafverket en avsevärd årlig förlust, samt att någon nedsättning av det abonnentantal, som måste fordras för att telegrafverket skall övertaga ifrågakostnad, sålunda icke lämpligen kan ske; samt, slutligen,

att ett åläggande för telegrafverket att övertaga kostnaderna för lokal och betjäning vid samtliga verkets växelstationer skulle innebära så stor ökning i driftkostnaderna för telefonrörelsen i sin helhet, att en allmän höjning av telefonavgifterna skulle bliva oundviklig för att hålla telegrafverkets ekonomi uppe utan understöd av andra statsintäkter.

Stockholm den 11 april 1919.

HERMAN RYDIN.

Carl G. Bertholff.

/ *G. Wold.*